

– ligesom i folkevandringstiden – kun løse ved assimilering af de nye folkeslag. Statsdannelserne på imperiets grund og i Nordeuropa fæstnedes og opnåede derved ligeberettigelse med de ældre statsdannelser, men Musset betoner samtidig, at denne sejge proces sætter skarpt skel mellem »le haut« og »le bas moyen age«. Det nye mønster måtte bygges op på et grundlag, som respekterede territorialiseringen, såvel politisk og kirkeligt som socialt og institutionelt; »ainsi s'explique la naissance de la société féodale«.

Lucien Mussets værk følger sig således meget nøje til den moderne forsknings-tradition, repræsenteret af Marc Bloch, Jan Dhont, Georges Duby og andre; elementerne modificeres og hovedsynspunkterne formuleres skarpt, men navnlig fremhæver forfatteren stærkere end det hidtil har været tilfældet samspillet mellem kontinuitet og brud i udviklingen fra folkevandringstiden til det 11. århundredes stabilisering. Svagheden ligger snarest i, at behandlingen af de angribende folkeslag, vikinger, slaver, ungare og saracener, omfangsmæssigt er noget ujævn. Lucien Musset vil på vore breddegrader først og fremmest være kendt som specialist i skandinavisk middelalderhistorie; hans fortrolighed med nordiske kilder og forskning afspejles meget tydeligt i fremstillingen; i sammenligning med vikingerne indtager navnlig ungarene og saracenerne en meget beskedent plads.

Skævheden hænger næppe blot sammen med, at ungarnes rolle stadig er stærkt omtvistet og at studiet af saracenernes anfald – som Musset iøvrigt selv bemærker – endnu befinder sig på et præ-kritisk stadium. Interessant og fundamentalt rigtigt er det uomtvisteligt at se hele denne bølge af angreb under et helhedssynspunkt, og for saracenernes vedkommende får denne skævhed næppe nogen indflydelse på bogens helhedsopfattelse. Både for de slaviske og skandinaviske folkeslags vedkommende differentierer forfatteren omhyggeligt, men navnlig forekommer det mig fortjenstfuldt, at Musset så stærkt fremhæver, at hverken vikinger eller slaver kom som underudviklede barbarer. Som helhed har vi da fået en værdifuld og meget personlig syntese, som med rette vil kunne gøre krav på en central plads i den løbende forskningsdiskussion.

E. LADEWIG PETERSEN

S. M. IMAMUDDIN: *Some Aspects of the Socio-Economic and Cultural History of Muslim Spain 711–1492*. Medieval Iberian Peninsula, Texts and Studies, vol. II. Leiden, E. J. Brill, 1965. vii + 238 s. Ill. 56 fl.

CH.-E. DUFOURCQ: *L'Espagne catalane et le Maghrib aux XIIIe et XIVe siècles*. Bibliothèque de l'École des hautes études hispaniques, fasc. XXXVII. Paris, Presses universitaires de France, 1966. 664 s. Ill. 28 F.

Med et citat fra den franske orienthistoriker Claude Cahen fastslår M. Dufourcq i sin indledning med rette, at skellet mellem historiske studier over vesterlandske og orientalske emner er meningsløst; »betingelserne for universitetsstudierne deler sædvanemæssigt menneskeslægten i to dele, én i Occidenten, som historikerne studerer, og en i Orienten, som er forbeholdt orientalisterne. Det beror måske på sproglig nødvendighed, men menneskeligt er det absurd«. Begge de her anmeldte bøger har så meget tilfælles, at forfatterne bevidst bestræber sig

for at slå bro over denne kløft, Mr. Imamuddin ved at give et omrids af det muhammedanske Spaniens økonomiske og kulturelle historie, M. Dufourcq ved en indgående analyse af økonomiske og politiske sammenhænge i det vestlige Middelhav i senmiddelalderen, en undersøgelse, som netop meget klart belyser samspillet mellem muhammedanske og kristne områder.

Herudover er de to bøger tillige fælles om deres understregning af betydningen af det geografiske milieu for deres undersøgelse og fremstilling. Hos Imamuddin begrænser denne indsats sig dog i praksis til et indledningskapitel, der meget håndbogsagtigt redegør for Spaniens fysisk-geografiske og klimatiske betingelser og for dets kulturgeografiske forhold. M. Dufourcq er derimod så meget elev af Fernand Braudel, at de geografiske faktorer har fået en virkelig placering og funktion i hans undersøgelse. I mange henseender vil man næppe ramme meget fejl ved at karakterisere hans værk – sagligt og metodisk – som et sidestykke til Braudels store undersøgelse af Middelhavsområdet i det 16. århundrede; men selvom inspirationskilderne ikke fornægter sig, er Dufourcqs bog dog langt mere end et ordinært elevarbejde.

Mr. Imamuddin understreger selv flere steder, at hans bog først og fremmest er tænkt som en oversigtsmæssig introduktion til emnet; men selv målt med denne alen kommer bogen i alle henseender til kort. Dens væsentligste værdi ligger i fremdragelsen af og citaterne fra en række arabiske forfattere fra middelalderen, et stof, som – skønt der foreligger en ikke ubetydelig litteratur om emnet – endnu næppe har været tilstrækkeligt udnyttet. Ser man velvilligt bort fra konkrete fejl, som optræder *en masse*, ligger bogens hovedsvaghed i dens statiske karakter og dens tendens. Tendentøs er den, fordi den overeksponerer modsætningerne mellem det visigotiske styres misligheder og den muhammedanske periodes vel-signelser, en tilbøjelighed, som bliver særligt iøjnefaldende, fordi der i altfor ringe grad sondres mellem opgangs- og nedgangsperioder. Det har siden den franske orientalist E. Levi-Provençal's studier fra 1930'erne været velkendt, at det 10. århundrede for Spanien udskiller sig som den egentlige glansperiode; hos Imamuddin fremtræder hele stoffet kompilationspræget og aldeles statisk, uden noget alvorligt forsøg på nuancering eller på at trække linier.

I modsætning til Imamuddin har Ch.-E. Dufourcq begivet sig ud i et intensivstudium af en enkelt side af Spaniens politiske og økonomiske historie i middelalderen, uden at dog emnets placering i helheden går tabt. Tværtimod fremgår sammenhængene i det vestlige middelhavsområdes udvikling i 13. og 14. århundrede overordentlig klart af fremstillingen. Forfatteren tillægger de spanske kongers militære sejr over muhammedanerne ved Las Navas de Tolosa 1212 en absolut afgørende betydning ikke blot som en hovedtape på vejen til Granadas fald 1492, men som det egentlige udgangspunkt for den aragonsk-katalonske imperialisme og økonomiske ekspansion fra det 13. århundrede. Katalonske handelsinteresser lader sig følge over hele Middelhavsområdet, men synes at have været særligt intensive i *Maghreb*, det nordafrikanske kystområde, og *Ifriqiya*, den tidligere romerske *provincia Africa*. Handelsekspansionen følges af politisk ekspansion, der hidtil har været bedst kendt fra de spanske indgreb i Syditalien. Det er Dufourcq's fortjeneste at have dokumenteret den aragonsk-katalonske imperialisme i alle dens aspekter også i Maghrebområdet. Først i 1300-tallet afsvækkes den åbenbart noget, måske fordi de kristne missionsforsøg

i Nordafrika slog fejl, måske fordi den muhammedanske sørøvervirksomhed gjorde sejladsen mere usikker, men måske også fordi de marokkanske sultaners politiske aktivitet i Nordafrika forstærkes. I hvert fald vendte både den aragonske kongemagt og de katalonske handelsinteresser fra omkring 1315 i stadig højere grad deres opmærksomhed mod de italienske konkurrenter i Middelhavet, specielt Genua.

Dufourcq har således formået at skabe et værk af både metodisk og saglig meget høj kvalitet. Som andre franske disputatsarbejder tynges også dette i nogen grad af overdokumentation, men det vil formentlig under alle omstændigheder vise sig at være af grundlæggende betydning for studiet af Middelhavsområdets politiske og økonomiske historie i senmiddelalderen.

E. LADEWIG PETERSEN

Vikingerne i Paris. Beretninger fra 9. århundrede oversat og forklaret af NIELS SKYUM-NIELSEN. Selskabet til historiske kildeskrifters oversættelse. København, Munksgaard, 1967. 146 s. Ill. og kort. 29,75 kr.

I den af »Selskabet til historiske kildeskrifters oversættelse« udgivne serie har professor Niels Skyum-Nielsen udsendt et bind under titlen »Vikingerne i Paris«. Det er i modsætning til de fleste af selskabets publikationer ikke en præsentation af en enkelt vigtig kilde, men snarere et kildeudvalg til belysning af det emne, som er angivet i titlen, selv om hovedkilden *Abbo: Kampene om Paris* fylder omtrent halvdelen af bindet. Ingen af kilderne har tidligere været oversat til dansk.

I kampene om Paris i 9. årh. er der tre hovedpunkter, som fremstillingen kan samle sig om: erobringen af Paris 845, erobringerne 856-57 og 861 samt strejftoget 865 og endelig belejringen 885-86 med strejftog 887-89; hertil kommer Abbos digt (i prosaoversættelse, men med versnumre tilskrevet i marginen).

De kilder, som fremlægges, er for en stor del små uddrag, og den enkelte kildes beretning skal søges på mange forskellige steder i bindet; således optræder afsnit af *Annales Bertiniani* som kilde nr. 2, 16, 20 og 21. De kilder, som findes i denne del af bogen, er udelukkende samtidige eller lidt senere, og det drejer sig både om dokumentuddrag, større eller mindre uddrag af årbøger og afsnit af de mirakelhistorier og *vaticinia post eventum*, som var så yndede i samtiden. Som tekstgrundlag henvises i bibliografien til *Monumenta Germaniae Historica. Scriptores*, men man savner her en henvisning til de udmærkede »Schulausgaben«, som vel også har været benyttet. Udvalget gør iøvrigt indtryk af at være fyldigt og væsentligt.

Foran hvert lille kildeafsnit gives nogle kortfattede oplysninger; når en kilde optræder flere gange, gives supplerende nye oplysninger, og der henvises til den første omtale. Alle kilderne er desuden forsynet med korte og præcise kommentarer, der som følge af forfatterens store grundighed tit er mere omfattende end det er reglen i denne serie. Der er mange krydshenvisninger i noterne, og alt i alt kan man sige, at den, der ønsker at studere de begivenheder, som bindet behandler, herigennem får en meget værdifuld hjælp.